

ПРОДЪЛЖАВАЩО ОБУЧЕНИЕ НА ЛЕКАРИТЕ ПО ДЕНТАЛНА МЕДИЦИНА

И. ДИМИТРОВА¹ И И. СТАМБОЛОВА²

¹Катедра „Консервативно зъболечение“, ФДМ, МУ – София

²Катедра „Здравни грижи“, ФОЗ, МУ – София

CONTINUING TRAINING FOR DENTAL PRACTITIONERS

I. DIMITROVA¹ AND I. STAMBOLOVA²

¹Department of Conservative Treatment, Faculty of Dental Medicine, Medical University – Sofia

²Department of Healthcare, Faculty of Public Health, Medical University – Sofia

Резюме. Целта на настоящата работа е да се анализира дейността на общопрактикуващите лекари по дентална медицина (ЛДМ) и условията за обезпечаване на качествена първична дентална медицина в съответствие с достиженията на обучението по дентална медицина. Проведено е пилотно анкетно проучване относно участия в платени курсове и обучения и средно отделените средства и време за тях. Намерено е, че относително висок относителен дял от 88,6% от ЛДМ са участвали в платени обучения през последните пет години, като средно до 400 лева и до 1 седмица продължителност могат да отделят от своята дентална практика за участие в различни форми на продължаващо следдипломно обучение.

Ключови думи: продължаващо обучение, общопрактикуващи дентални лекари

Abstract. The aim of the present work is to analyze the activity of general practitioners of dental medicine and the conditions for provision of quality primary dental medicine in accordance with the achievements of the dental medicine training. A pilot survey was conducted on participations in paid courses and trainings and on average means and time spent on them. It has been found that a relatively high proportion of 88.6% of the dentists have participated in paid training in the last five years, with an average of up to BGN 400 and up to 1 week duration being able to separate from their dental practice for participation in various forms of continuing postgraduate training.

Key words: general practitioners of dental medicine, continuing postgraduate training

Непрекъснатото, бурно развитие на денталната наука с особен акцент на тенденцията за внедряване на нанотехнологиите във всички сфери на живота и особено отчетливо в медицината и по-специално в денталната медицина доведе до въвеждането в клиничните практики на нови, модерни технологии и усъвършенстване на техники и методи за работа. Условията наложиха необходимостта денталният лекар непрекъснато да обогатява и осъвременява своите знания в синхрон с новите условия и да усъвършенства професионалния си опит и отлично да познава и използва тези нови технологии в

своята практика. Човешкият фактор е основен и решаващ за постигане на високо качество в областта на съвременната високотехнологична дентална наука (ДН). Новият измерител на просперитета е икономика на знанието [3].

Цел и задачи

Цел

Целта на проучването е да се анализира ролята на следдипломното обучение и квалификация в дейността на общопрактикуващите лекари по дентална медицина за

обезпечаване качествена първична дентална помощ в съответствие със съвременните достижения.

Задачи

1. Да се проучат и анализират основни проблеми и тенденции в организацията на денталната практика за участие на денталните лекари в следдипломни курсове и обучения;

2. Да се проучат и анализират отделните от денталните медици ресурси – финансови средства и време за следдипломно обучение и развитие;

3. Да се извърши сравнителен и корелационен анализ между групите общопрактикуващи лекари по дентална медицина с различен по продължителност трудов стаж, възможности и мотивация за обучение.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Обект на наблюдение

Обект на наблюдение в изследването са 80 практикуващи дентални лекари.

Критерии за включване в проучването

Общопрактикуващи лекари, работещи в индивидуални или групови практики за първична извънболнична дентална помощ, с малък и продължителен трудов стаж от 30 и повече години, работещи на територията на България.

Място на провеждане на проучването

Техническата единица на наблюдение в изследването са индивидуални и групови практики за първична извънболнична дентална помощ, разположени на територията на България (София, Варна, Видин, Враца, Перник, Мездра, Тетевен, Силистра, Генерал Тошево, Стара Загора и др).

Продължителност на проучването

Индивидуалната емпирична информация е събирана в продължение на 2 месеца.

Време на проучването

Периодът, в който е извършено проучването, е от октомври до ноември 2017 г.

Вид на проучването

Проучването е крос-секционно. Събирането на първичната емпирична социологи-

ческа информация е извършено чрез преки индивидуални анонимни анкети, съдържащи 26 въпроса сред общопрактикуващи дентални лекари.

Методи

Социологически метод – използвахме, за да съберем, обобщим и анализираме информацията относно обема и качеството на денталните практики по отношение продължаващо обучение.

Проведена беше анонимна анкета със специално подготвени за целта въпросници.

Статистически методи – данните бяха въведени в Excel, изчетени и обработени със статистически пакет SPSS 20.

Бяха приложени следните методи:

Крос-таблицы – за представяне на честотите на категориите на качествените променливи – въпроси от анкетата.

χ^2 -тест и екзактен тест на Fisher – за проверка на хипотези за независимост на променливите (връзки между променливите).

Графичен анализ – за визуализация на получените резултати.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

След университетското обучение формите за повишаване и осъвременяване на квалификацията при ЛДМ включват: следдипломно обучение (СДО), научни конгреси, организирани платени курсове и обучения, платени презентации от водещи на пазара търговски фирми.

Получените данни от изследването са отразени в табл.1 и 2. От тях е виден високият процент на участия на ЛДМ в платени курсове и обучения през последните пет години – 88,6% от всички анкетирани, а около 11,4% от анкетирани не са участвали в обучения. Подобни данни са установени и от други автори. Preez и кол. [10] в надлъжно изследване докладват, че 88,5% от денталните лекари са участвали в различни обучения, като предпочитаните области са оперативно зъболечение, естетично лечение и протетика. Според Best и кол. [6] 13,3% от лекарите в Австралия не са участвали в продължаващо обучение.

От разпределението по групи на ЛДМ с различен стаж е видно, че в групата от лекари с повече от 30 години стаж участието в платено обучение е най-висок – 53,2%, като между групи с различен стаж и обучение не съществува статистически значима разлика, $p > 0,05$, (табл. 8). От тези данни е ясна тенденцията, че всички ЛДМ, независимо от продължителността на трудовия стаж, участват активно в допълнителни обучения за поддържане високо ниво на съвременни

знания и конкурентоспособност на своите практики в условията на пазарна икономика. За разлика от получените в изследването резултати, по данни от литературни източници за връзката между възраст и опит и продължаващо професионално развитие са докладвани резултати в насока на по-слабо професионално развитие в групите при помладите и квалифицирани лекари в сравнение с по-възрастни дентални лекари [5].

Продължаващото професионално развитие на денталните лекари е основен механизъм за подобряване и усъвършенстване на клиничния опит и знания с цел поддържане на високо ниво на практиката си.

Във Великобритания продължаващото обучение изисква регистрираните дентални лекари да имат задължително 250 часа такова обучение за период от пет години, като поне 75 от тях да са под специфичен контрол

Таблица 1. Участие в платени курсове през последните пет години

Обучение	Брой	%
Да	70	88,6
Не	9	11,4
Общо	79	100,0

Таблица 2. Разпределение по години трудов стаж и участие в платени курсове през последните пет години

Крос-таблица		Обучение		Общо	
		да	не		
Стаж	До 10 год.	Брой	7	1	8
		% от стаж	87,5%	12,5%	100,0%
		% от обучение	10,0%	11,1%	10,1%
		% от общо	8,9%	1,3%	10,1%
	До 25 год.	Брой	7	0	7
		% от стаж	100,0%	0,0%	100,0%
		% от обучение	10,0%	0,0%	8,9%
		% от общо	8,9%	0,0%	8,9%
	До 30 год.	Брой	14	1	15
		% от стаж	93,3%	6,7%	100,0%
		% от обучение	20,0%	11,1%	19,0%
		% от общо	17,7%	1,3%	19,0%
	Повече от 30 год.	Брой	42	7	49
		% от стаж	85,7%	14,3%	100,0%
		% от обучение	60,0%	77,8%	62,0%
		% от общо	53,2%	8,9%	62,0%
Общо	Брой	70	9	79	
	% от стаж	88,6%	11,4%	100,0%	
	% от обучение	100,0%	100,0%	100,0%	
	% от общо	88,6%	11,4%	100,0%	

[7]. Всички регистрирани членове на денталната организация във Великобритания трябва да имат задължително определени часове, свързани с допълнително продължаващо обучение. Това изискване бе въведено първо за общопрактикуващите дентални лекари.

Формите на обучение включват: лекции и колегиуми; участие в конгреси, семинари, конференции в страната и чужбина; платени курсове и специализации; индивидуално обучение чрез обучение с медицинска литература като научни медицински списания и монографии.

През целия си професионален стаж лекарят трябва да поддържа и обновява своите знания и умения чрез продължаващо обучение и други форми на квалификация. Лекарите по дентална медицина трябва да участват в мониториране, поддържане и повишаване качеството на своите дейности. Осигуряване на високи професионални качества чрез придобиване на разширена компетентност в непрекъснатото обучение – специализации и курсове. Ключовите компетенции за учене през целия живот представляват комбинация от знания, умения и нагласи, от решаващо значение за развитието на човека, социалното включване, конкурентноспособността и пригодността за трудова заетост. Те увеличават възможностите за избор, повишават адаптивността към променящите се условия на живот и работа, правят хората социални, мобилни и мотивирани.

Според Zillen [11] практиката в съвременното дентално обучение, водеща е нагласата, че то приключва със завършването на университетското образование. За разлика Вупит и кол. [8] докладват за тенденцията сред денталните лекари, че различните форми на професионално образование имат позитивен ефект за качеството на денталната практика. A Leggate и кол. [9] в надлъжно изследване оценяват нагласите на денталните лекари в Шотландия по отношение на продължаващото им обучение. Според получените резултати повече от 90% от участващите в анкетното проучване са взели участие в продължаващо обучение, като половината от тях са на мнение, че това допълнително обучение не е подобрило компетентността и развитието на кариерата им.

Инвестиране на време и пари в образованието – това означава най-просто създаване на материалните основи на ученето за цял живот. Независимо от новите възможности, които откриват информационните технологии, ученето, и по-скоро ученето за цял живот, поне в обозримо бъдеще ще остава силно зависим от ресурсите процес – от ресурсите на обществото, от ресурсите на отделния учещ се. При относителната ограниченост на ресурси проблемът за решаване е как да бъдат осигурявани приоритетно ресурси извън формалното образование и как разпределението на тези ресурси да отговаря на изискванията за равните шансове.

Важна част, от информацията са въпросите, свързани със средното време и средствата, които ЛДМ могат да отделят за участие в платените обучения и курсове. Получените резултати са представени в табл. 3 и 4.

Таблица 3. Отделени средства за платени курсове

Средства	Брой	%
До 400 лв.	41	52,6
До 800 лв.	11	14,1
До 1000 лв.	12	15,4
Цената няма значение	14	17,9
Общо	78	100,0

Резултатите в настоящото изследване показват, че ЛДМ средно могат да отделят за обучение до 400 лв. Тези данни са на база 52,6% от всички анкетирани. За 17,9% от участниците цената няма значение.

От разпределението по групи в зависимост от трудовия стаж е видно, че при ЛДМ със стаж до 10 години най-висок дял се пада на отделени средства за обучение до 800 лв.; при групата до 25 години най-висок дял отделени средства е до 1000 лв; докато при тези с до 30 години най-висок е процентът на отговорилите, че биха отделили до 800 лв.; а при ЛДМ с над 30 години стаж 80,5% са дали данни, че биха отделили до 400 лв. за платено обучение. В тази група обаче най-висок е и процентът от отговорилите, че за тях цената няма значение за участието в платено обучение – 35,7%, като получените разлики са статистически значими при $p < 0,05$.

Таблица 4. Разпределение по години трудов стаж и отделени средства за платени курсове

Крос-таблица			Средства				Общо
			До 400 лв.	До 800 лв.	До 1000 лв.	Цената няма значение	
Стаж	До 10 год.	Брой	3	2	1	2	8
		% от стаж	37,5%	25,0%	12,5%	25,0%	100,0%
		% от средства	7,3%	18,2%	8,3%	14,3%	10,3%
		% от общо	3,8%	2,6%	1,3%	2,6%	10,3%
	До 25 год.	Брой	1	0	3	3	7
		% от стаж	14,3%	0,0%	42,9%	42,9%	100,0%
		% от средства	2,4%	0,0%	25,0%	21,4%	9,0%
		% от общо	1,3%	0,0%	3,8%	3,8%	9,0%
	До 30 год.	Брой	4	5	2	4	15
		% от стаж	26,7%	33,3%	13,3%	26,7%	100,0%
		% от средства	9,8%	45,5%	16,7%	28,6%	19,2%
		% от общо	5,1%	6,4%	2,6%	5,1%	19,2%
	Повече от 30	Брой	33	4	6	5	48
		% от стаж	68,8%	8,3%	12,5%	10,4%	100,0%
		% от средства	80,5%	36,4%	50,0%	35,7%	61,5%
		% от общо	42,3%	5,1%	7,7%	6,4%	61,5%
Общо	Брой	41	11	12	14	78	
	% от стаж	52,6%	14,1%	15,4%	17,9%	100,0%	
	% от средства до	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% от общо	52,6%	14,1%	15,4%	17,9%	100,0%	

По отношение на отделеното време за обучение най-висок процент от 76,9% от всички участници са отговорили за продължителност от 1 седмица (табл. 5 и фиг. 1).

Таблица 5. Отделено време за участия в платени курсове

Време	Брой	%
До 1 седмица	60	76,9
До 1 месец	11	14,1
Без значение	7	9,0
общо	78	100,0

При разпределението по групи с различен стаж данните са: при ЛДМ до 10 год. най-висок е дялът на анкетираните, отделили до 1 месец за обучение – 18,2%; докато при ЛДМ с 25 и до 30 год. стаж времето, което биха отделили за обучение, не е от значение; при ли-

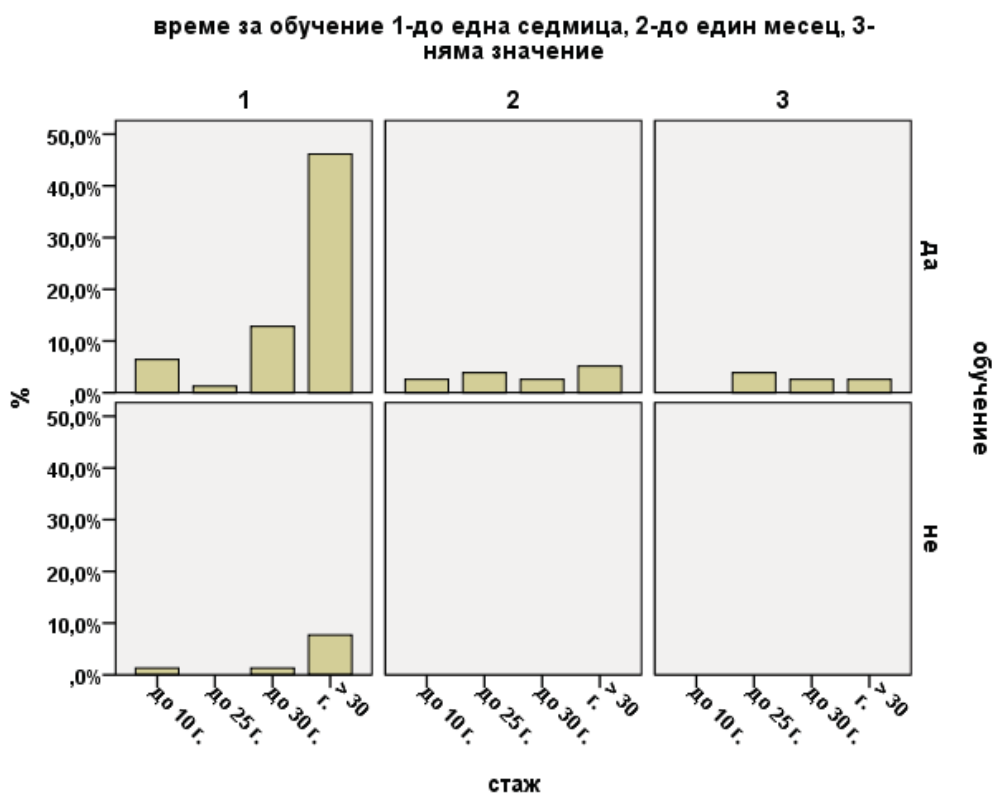
цата с повече от 30 год. стаж най-много биха отсъствали от практиката си до 1 седмица за обучение – 70%. Получените разлики са статистически значими при $p < 0,05$.

По данни на Аврамова [1] при 90% от участниците в проучването съществува желание за професионално развитие, но само 2/3 (66%) от тях имат възможност и време за това.

Не без значение е и процесът на самоусъвършенстването чрез самостоятелно търсене и използване на подходяща медицинска литература.

Данните в настоящото пилотно проучване показват, че от всички анкетираните ЛДМ 84,3% търсят и четат допълнителна съвременна литература в областта на ДН самостоятелно.

Според разпределението по трудов стаж данните са следните (табл. 8): всички ЛДМ с до 10 год. стаж са дали отговор за самостоя-

Фиг. 1. Графика стаж/обучение/време

Таблица 6. Разпределение по години трудов стаж и отделено време за участия в платени курсове

Крос-таблица			Време			Общо
			До 1 седмица	До 1 месец	Няма значение	
Стаж	До 10 год.	Брой	6	2	0	8
		% от стаж	75,0%	25,0%	0,0%	100,0%
		% от време	10,0%	18,2%	0,0%	10,3%
		% от общо	7,7%	2,6%	0,0%	10,3%
	До 25 год.	Брой	1	3	3	7
		% от стаж	14,3%	42,9%	42,9%	100,0%
		% от време	1,7%	27,3%	42,9%	9,0%
		% от общо	1,3%	3,8%	3,8%	9,0%
	До 30 год.	Брой	11	2	2	15
		% от стаж	73,3%	13,3%	13,3%	100,0%
		% от време	18,3%	18,2%	28,6%	19,2%
		% от общо	14,1%	2,6%	2,6%	19,2%
Над 30 год.	Брой	42	4	2	48	
	% от стаж	87,5%	8,3%	4,2%	100,0%	
	% от време	70,0%	36,4%	28,6%	61,5%	
	% от общо	53,8%	5,1%	2,6%	61,5%	
Общо	Брой	60	11	7	78	
	% от стаж	76,9%	14,1%	9,0%	100,0%	
	% от време	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% общо	76,9%	14,1%	9,0%	100,0%	

телно обучение чрез четене на дентална литература; при ЛДМ със стаж до 25 год. 10,2% са четящи; до 30 год. стаж това са 13,6%; а при тези с повече от 30 год. съответно 64,4%, като разликите не са статистически значими.

Различните форми на професионално обучение имат позитивен ефект върху качеството на денталната практика [8]. Получените данни от настоящото изследване по отношение участие в платени обучения и продължаващо професионално развитие е в противовес от установените данни от Авра-

мова, според която с нарастване на трудовия стаж нараства и липсата на желание за професионално развитие [1, 2].

Изводи

1. Относително висок относителен дял от 88,6% от ЛДМ са участвали в платени обучения през последните пет години. Ясна е тенденция за стремеж на българските ЛДМ да поддържат високо ниво на компетентност и знания с цел конкурентноспособна практика при пазарни условия на средата.

2. Българските ЛДМ около 84,3 относителни дялове от всички анкетирани участници в настоящото изследване активно самостоятелно поддържат високо съвременно ниво на знания чрез търсене и четене на съвременна дентална литература на пазара.

Таблица 7. Прочетена дентална литература

Дентална литература	Брой	%
Да	59	84,3
Не	11	15,7
Общо	70	100,0

Таблица 8. Разпределение по години трудов стаж и прочетена дентална съвременна литература

Крос-таблица		Дентална литература		Общо	
		да	не		
Стаж	До 10 год.	Брой	7	0	7
		% от стаж	100,0%	0,0%	100,0%
		% от дентална литература	11,9%	0,0%	10,0%
		% от общо	10,0%	0,0%	10,0%
	До 25 год.	Брой	6	1	7
		% от стаж	85,7%	14,3%	100,0%
		% от дентална литература	10,2%	9,1%	10,0%
		% от общо	8,6%	1,4%	10,0%
	До 30 год.	Брой	8	3	11
		% от стаж	72,7%	27,3%	100,0%
		% от дентална литература	13,6%	27,3%	15,7%
		% от общо	11,4%	4,3%	15,7%
	Над 30 год.	Брой	38	7	45
		% от стаж	84,4%	15,6%	100,0%
		% от дентална литература	64,4%	63,6%	64,3%
		% от общо	54,3%	10,0%	64,3%
Общо	Брой	59	11	70	
	% от стаж	84,3%	15,7%	100,0%	
	% от дентална литература	100,0%	100,0%	100,0%	
	% от общо	84,3%	15,7%	100,0%	

3. ЛДМ могат да отделят средно до 400 лева и до 1 седмица продължителност за участие в различни форми на продължаващо следдипломно обучение.

Библиография

1. Аврамова Н. Професионална удовлетвореност на лекарите по дентална медицина. Дис., София, 2014.
2. Аврамова Н, Янева К. Професионална удовлетвореност в денталната практика – пилотно проучване. Проблеми на денталната медицина, 2013, 39, (2), 43-50.
3. Воденичаров Ц. 10 те принципа на медика и мениджъра, 2010, С.
4. Делчева Т, Кожухарова Г, Брънекова Д и кол. Информационните и комуникационни технологии в подкрепа на ученето през целия живот. Педагогически форум, 2013, (1), 8-35.
5. Barnes E, Bullock AD, Bailey SER et al. A review of continuing professional development for dentists in Europe. Eur J Dent Educ. 2012, 16, 166-178.
6. Best, HA, MesserLB. Professional development for dentists: patterns and their implications. Aust. Dent. J. 2001, 46, (4), 289-97.
7. Buck D, Newton T. Continuing professional development amongst dental practitioners in the United Kingdom: how far are we from lifelong learning targets? Eur J Dent Educ 2002, 6, 36-39.
8. Bynum AB, Irwin CA, Cohen B. Satisfactions with a distance continuing education program for health professionals. Telemed J. E. Health, 2010, 16, (7), 776-786.
9. Leggate M, Russell E. Attitudes and trends of primary care dentists to continuing professional development: a report from the Scottish dental practioners servey 2000. Br. Dent.J. 2002, 193, (8), 465-469.
10. Preez IC, Basson WJ, Wolmarans L. Continuing education for dental practioners. J Dent Assoc S Afr. 1994, 49, (3), 117-9.
11. Zillen PA. Continuing education. Int. Dent. J.1976, 26, 1.

✉ Адрес за кореспонденция:

Иванка Димитрова
Катедра „Консервативно зъболечение“
Факултет по дентална медицина
Медицински университет
ул. „Св. Г. Софийски“ № 1
1431 София

 ЦЕНТРАЛНА МЕДИЦИНСКА БИБЛИОТЕКА
Отдел Научна медицинска информация

ПРЕДЛАГА

СТИЛОВА РЕДАКЦИЯ

КОРЕКЦИЯ

И ФОРМАТИРАНЕ

НА МЕДИЦИНСКИ ТЕКСТОВЕ

ХУДОЖЕСТВЕНО И ТЕХНИЧЕСКО ОФОРМЛЕНИЕ

Централна медицинска библиотека
1431 София, ул. "Св. Г. Софийски" № 1
тел./факс 02 952 23 93